

INTERNATIONAL COUNCIL ON ARCHIVES
CONSEIL INTERNATIONAL DES ARCHIVES
GRUPUL EXPERT DE DESCRIERE ARHIVISTICA

DOCUMENTE ÎN CONTEXTE
INTRODUCERE ÎN DESCRIEREA ARHIVISTICĂ

Versiune de consultare v0.2
Noiembrie 2021

Comentarii la
egad@ica.org
or

<https://github.com/ICA-EGAD/RiC-CM/issues>

1 Prezentare generală a Documente în Contexte

Documente în Contexte (Records in Contexts, RiC) abordează activitatea de descriere a documentelor în patru părți complementare:

1. *Documente în Contexte — Introducere în descrierea arhivistică (RiC-IAD)*. (Acest document)¹.
2. *Documente în Contexte – Modelul conceptual (RiC-CM)*. RiC-CM este un model conceptual de nivel înalt care se concentrează pe identificarea și descrierea intelectuală a documentelor de arhivă, a persoanelor care le-au creat și le-au utilizat, precum și a activităților desfășurate de aceste persoane pe care arhivele le facilitează și le documentează, în egală măsură.
3. *Documente în Contexte — Ontologia (RiC-O)*. RiC-O este o implementare specifică a RiC-CM exprimată formal în limbajul ontologic web standard al World Wide Web Consortium, OWL². RiC-O oferă comunității arhiviste capacitatea de a face disponibilă descrierea arhivistică folosind tehnicile Linked Open Data (LOD), utilizând un vocabular și o structură conceptuală specifice descrierii arhiviste. Ca implementare specifică, este conformă cu RiC-CM de nivel înalt, deși include mai multe detalii necesare pentru implementarea ca ontologie. RiC-O 0.2 a fost lansat în februarie 2021 și este conform cu RiC-CM 0.2³.
4. *Documente în Contexte – Linii directoare de implementare (RiC-AG)*. RiC-AG, atunci când va fi finalizat, va oferi practicienilor și dezvoltatorilor de software îndrumări și exemple concrete pentru a-i ajuta să implementeze RiC-CM și RiC-O în sistemele de management arhivistic. Activitatea la această a treia publicație va începe după lansarea versiunilor stabile ale RiC-CM și RiC-O.

2 Vechimea activității arhiviste

Poveștile și cunoștințele multor comunități din întreaga lume au fost păstrate și transmise prin intermediul sistemelor culturale de păstrare a documentelor de-a lungul mai multor milenii⁴. Michael Piggott, susține că, de exemplu, comunitățile de indigeni australieni au întocmit documente și au păstrat arhive în cea mai mare parte a timpului de la sosirea lor în urmă cu

¹ RiC-IAD a fost publicată pentru prima oară ca parte a RiC-CM v0.1. Este publicat aici ca un document independent, revizuit.

² Pentru mai multe informații, vezi <https://www.w3.org/OWL/> <accessed 20/06/2016>

³ RiC-O 0.2 is available at <https://www.ica.org/standards/RiC/ontology> <accessed 21/06/18>

⁴ Geoffrey Yeo. *Record-making and record-keeping in early societies*. London and New York: Routledge, 2021.

50.000 de ani și continuă să o facă și astăzi⁵. Sistemele de păstrare a documentelor folosite includ amintiri transmise pe cale orală din generație în generație, răboaje, artă rupestră, picturi rupestre și pe scoarțe, quipu, centuri wampum și altele. Prin Declarația Tandanya din 2019, Consiliul Internațional al Arhivelor face apel la practica arhivistică să recunoască faptul că noțiunile indigene de arhive și documente transcend și extind conceptele eurocentrice înguste despre ceea ce constituie "document scris"⁶.

Deși *Documente în Contexte* se concentrează pe documentele fizice, acesta adoptă și sprijină o descriere arhivistică care favorizează o înțelegere incluzivă a conceptelor de documente și arhive.

3 Începuturile creării și păstrării documentelor fizice

Unele dintre cele mai vechi dovezi ale unor metode de creare și de păstrare a documentelor fizice, care au multe caracteristici comune cu metodele moderne, au coincis cu apariția agriculturii și a comunităților sedentare în Mesopotamia, în jurul anului 8000 î.Hr., cu aproximativ 4000 de ani înainte de dezvoltarea limbajului scris. Simboluri de lut de diferite forme erau folosite pentru a reprezenta atât cantitățile, cât și tipurile de produse agricole. Fixarea acestor informații în forme exterioare, durabile, a permis extinderea limitelor memoriei umane și a făcut ca informațiile să poată fi recuperate în mod credibil, să nu mai depindă de memoria umană și, prin urmare, să fie mai puțin contestabile, mai puțin vulnerabile la îndoieli și la interese conflictuale.

Memoria ca înscris fizică transcende capriciile memoriei persoanelor individuale. Faptul că acesta a fost un scop urmărit de documentele mesopotamiene este evident în metodele care au fost dezvoltate în secolul al IV-lea î.Hr. pentru a asigura autenticitatea și integritatea documentelor. Printre alte metode, se foloseau plicuri de lut sigilate pentru a conține simbolurile, inscripționate la exterior cu semne reprezentând conținutul și sigilii care îi identificau pe cei care aveau un interes direct în memoria consemnată.

Există dovezi convingătoare că cea mai veche limbă scrisă, cuneiforma, s-a dezvoltat din inscripțiile de pe plicurile de lut, în perioada cuprinsă între 3400 și 3100 î.Hr. Nemaifiind constrânsă de limitele semantice ale repertoriului de simboluri, tipurile, complexitatea și cantitatea de informații înscrise s-au extins foarte mult⁷.

Evoluțiile în ceea ce privește realizarea și păstrarea documentelor au căpătat caracteristici noi și diferite odată cu răspândirea unor structuri sociale mari și complexe, cum ar fi orașele-state, și a unor întreprinderi colective monumentale. Aceste caracteristici au inclus, de exemplu, ierarhii de autoritate și putere, precum și o muncă foarte diferențiată în funcție de poziția fiecăruia în ierarhia socială, inclusiv persoane specializate în crearea și păstrarea documentelor. Cantități

⁵ Michael Piggott, "Acknowledging Indigenous recordkeeping", in Michael Piggott, *Archives and Societal Provenance: Australian Essays*, Oxford, Chandos, 2012, pp. 251-270.

⁶ International Council on Archives Expert Group on Indigenous Matters, *The Tandanya Declaration*. <https://www.naa.gov.au/sites/default/files/2020-06/Tandanya-Adelaide-Declaration.pdf> <accessed 20211201>

⁷ Denise Schmandt-Besserat. *How writing came about*. Austin: University of Texas Press, 1996.

mari de diverse tipuri de documente care au supraviețuit și care au servit intereselor și nevoilor conducătorilor orașelor-state demonstrează rolul valoros și esențial pe care l-au jucat documentele în apariția acestor noi sisteme sociale.

4 Caracteristicile de durată ale documentelor și activității de arhivă

Documentele și activitatea de arhivă moderne continuă să aibă aceleași caracteristici esențiale ca și documentele și activitatea din Mesopotamia antică. Printre aceste caracteristici se numără următoarele.

- Documentele sunt fenomene sociale, adică documentele apar și sunt utilizate în contexte sociale specifice, servind unor interese comune.
- Documentele sunt fenomene fizice, adică apar în contexte materiale specifice care oferă mijloacele de reprezentare a informațiilor.
- Documentele reprezintă informații în forme persistente, recuperabile, ce pot fi distribuite și verificate.
- Documentele reflectă și, prin urmare, sunt dovezi ale unor activități umane specifice.
- O atenție deosebită trebuie acordată pentru a asigura integritatea și autenticitatea documentelor.

Funcția principală a documentelor și a păstrării acestora, care constă în extinderea și permanentizarea memoriei umane, a rămas mai mult sau mai puțin constantă de-a lungul istoriei. Legătura dintre documente și dezvoltarea continuă a existenței umane sociale și materiale reprezintă o istorie continuă și din ce în ce mai complexă, din antichitate până în prezent. Natura fundamental socială a documentelor și a activităților cu care acestea sunt legate a produs, de-a lungul timpului, o vastă rețea socială și documentară globală.

5 Apariția Principiului Provenienței

Între secolele al XVI-lea și al XVIII-lea, arhivele erau considerate în primul rând "arsenal de l' autorité" și erau păstrate și utilizate aproape exclusiv de autoritățile politice și administrative. În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, din cauza numărului tot mai mare de documente, în interesul optimizării regăsirii, au fost dezvoltate diverse metode de ordonare a documentelor, axate în principal pe clasificări în funcție de teme și subiecte.

Odată cu apariția interesului pentru antichități și istorie în Europa secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, documentele au devenit valoroase pentru mai mult decât pentru utilitatea lor imediată, deoarece, după ce utilitatea lor practică a fost epuizată, ele devin utile ca mărturii istorice. Secolul al XIX-lea a fost martorul apariției statelor-națiune, a arhivelor naționale, a istoriei moderne și a metodelor istorice care puneau accentul pe narațiuni bazate pe dovezi de încredere. În acel moment s-a recunoscut că ordonarea bazată pe criteriile de relevanță, deși poate aduce beneficii

anumitor tipuri de interese practice și chiar de anticari, a diminuat, dacă nu chiar a distrus interrelațiile și interdependența inerente ale documentelor și, prin urmare, a diminuat valoarea lor probatorie și a subminat înțelegerea și interpretarea acestora. Astfel de practici au decontextualizat documentele. Instituirea Principiului Provenienței a fost menită să corecteze aceste practici⁸.

Principiul Provenienței a apărut în secolul al XIX-lea și, pe parcursul secolului, s-a impus ca fundament al teoriei și practicii arhivistice în Occidentul modern. Prin acest principiu se înțeleg două fațete majore. Prima este exprimată în termenul francez „respect des fonds”: documentele create, acumulate și utilizate de o persoană sau de un grup în cursul vieții și al activității trebuie păstrate împreună și trebuie să nu fie amestecate cu documente din alte surse. Regula respectului față de fond recunoaște faptul că documentele pe care o persoană sau un grup le acumulează pe parcursul existenței sale reflectă și documentează această existență și că, împreună, ele constituie un întreg interconectat, un corp coerent de mărturii. Principiul este menit să asigure integritatea acumulării. Cea de-a doua fațetă, Respectul față de Ordinea Originală, recunoaște că gruparea intelectuală și succesiunea impusă documentelor în contextul acumulării și al utilizării este esențială pentru a înțelege relațiile dintre aceste documente, precum și pentru a constitui o mărturie a modului în care au fost utilizate. Aplicarea fiecărei fațete a principiului implică atât modul în care sunt depozitate documentele (păstrate împreună și ordinea impusă și menținută), cât și descrierea intelectuală (descrierea întregului și a părților). Deși managementul depozitării și descrierea intelectuală sunt în mod obișnuit strâns legate, cele două activități sunt distincte, iar relația dintre ele nu este esențială⁹.

6 Extinderea înțelegerii provenienței

Respectul față de fond a fost criticat din punct de vedere intelectual și etic atât de teoreticienii, cât și de practicienii din domeniul arhivistic. Regula se concentrează pe persoana sau grupul care a acumulat un ansamblu de documente și susține că documentele acumulate trebuie păstrate împreună. Aplicat la practica descriptivă, fondul a fost punctul central al descrierii încorporate în mijloacele de căutare arhivistice. Se susține că, adesea, accentul pus pe persoana sau grupul care a acumulat documentele nu reflectă complexitatea socială și materială a originilor documentelor.

⁸ Robert-Henri Bautier. "La phase cruciale de l'histoire des archives: la constitution des dépôts d'archives et la naissance de l'archivistique (XVI- début du XIX siècle)" *Archivum* XVIII, 1968, pp. 139-149; *Archivi e storia nell'Europa del XIX secolo: alle radici dell'identità culturale europea*, Irene Cotta and Rosalia Manno Tolu eds., Roma: Ministero per i Beni e le Attività culturali, Direzione generale per gli archivi, 2006; Luciana Duranti. "The Odyssey of Records Managers" *Records Management Quarterly* 23, 3 and 4 (1989): 3-11 and 3-11; and Stefan Berger. "The role of national archives in constructing national master narratives in Europe" *Archival Science* 13, 1 (2013): 1-22.

⁹ Dimensiunile documentelor analogice și digitale, precum și spațiile fizice în care sau pe care sunt stocate documentele determină limitele unității de păstrare, iar limitele de păstrare nu sunt identice cu limitele intelectuale ale unui document sau ale unui set de documente. Relația dintre dispunerea intelectuală și cea de păstrare și ordonare, atunci când există, servește în primul rând scopurilor de administrare. Indiferent dacă există sau nu o relație, aceasta este o fațetă a contextului documentelor.

Indivizii interacționează unii cu alții și cu grupuri, iar grupurile cu alte grupuri. Documentele unui individ sau grup se regăsesc adesea în documentele unui alt individ sau grup. Conținutul intelectual al unui document poate fi legat de conținutul unuia sau mai multor alte documente. Un singur document sau o singură acumulare de documente poate fi creată în comun de mai multe persoane sau grupuri, atât simultan, cât și succesiv. Mai multe persoane sau grupuri pot juca roluri diferite în legătură cu un document sau un set de documente. Oamenii creează și utilizează documente, dar, de asemenea, sunt frecvent și subiectul documentelor. Apariția editării colaborative în mediul digital în rețea a condus la alte complexități în ceea ce privește determinarea originii și a proprietății documentelor, deoarece multe documente digitale au o paternitate complexă, cu mai multe părți implicate, iar utilizarea serviciilor de stocare la distanță, care nu sunt controlate în totalitate de utilizatori, ridică probleme de proprietate și custodie.

Toate aceste observații și multe altele conduc la concluzia că originea documentelor este mult mai complexă decât vechea înțelegere a fondului arhivistic. Documentele dintr-un fond nu există doar în legătură cu fondul și nici fondul nu există în mod izolat. Atât fondul, cât și documentele conținute în acesta există în straturi de contexte interconectate, în trecut, prezent și viitor.

Respectarea ordinii originale a dat naștere, de asemenea, la critici. Semnificația respectului pentru ordinea originală a fost un subiect de dispută și, unii ar spune, de confuzie. Ce înseamnă "original" în această regulă? Acesta poate fi înțeles doar ca fiind starea documentelor la un moment dat, momentul în care documentele sunt transferate din contextul inițial de creare și utilizare în contextul arhivelor. Dar atunci când un corp de documente se acumulează, ordinea documentelor este dinamică, schimbătoare, fluidă. Documentele pot fi, de fapt, reordonate, și de mai multe ori. Ce înseamnă "ordine"? Înseamnă oare aranjarea fizică a documentelor sau relația intelectuală între ele? Din ce în ce mai mult, "ordinea" este înțeleasă ca fiind, în primul rând, relațiile intelectuale dintre documente și, în al doilea rând, dacă este cazul, aranjarea fizică a documentelor. Dar acest punct de vedere nu reprezintă un consens. Mai mult, o provocare permanentă a fost faptul că fondurile sau alte acumulări de documente pot ajunge într-o arhivă fără o ordine perceptibilă, intelectuală sau fizică. În astfel de cazuri, arhivarul are sarcina de a reconstitui ordinea, atât cât este posibil, pe baza dovezilor încorporate în documentele în sine.

Atât respectul față de fond, cât și respectarea ordinii originale sunt principii de arhivă istorică, nu principii de administrare a documentelor active. Ambele sunt retrospective, în timp ce, în contextul original al creării și utilizării, perspectiva unei persoane care își administrează propriile documente sau perspectiva unui administrator de documente desemnat se concentrează pe nevoile imediate ale persoanei sau ale grupului. Fondul și ordinea sa internă se află într-o stare de apariție, de formare.

7 Rolul arhivistului

Mulți arhiviști au devenit din ce în ce mai conștienți și mai autocritici cu privire la rolul pe care arhiviștii îl joacă în ceea ce privește *CE* documente (și, prin extensie, *ALE CUI* documente) sunt

ținute minte și *CUM* sunt ținute minte aceste documente. Ceea ce este ținut minte depinde în mare măsură de politicile de preluare, obligatorii sau facultative, precum și de politicile și practicile de evaluare, atât ale creatorilor de documente, cât și ale programelor arhivistice. Totuși, modul în care sunt descrise documentele păstrate are, de asemenea, un impact important asupra a ceea ce este memorat, deoarece, adesea, din motivele menționate mai sus, accentuarea în descriere a persoanei sau a grupului responsabil pentru acumularea unui fond nu reușește să dezvăluie complexitatea socială activă și pasivă a documentelor. *Memoria este selectivă*: ce documente aleg arhiviștii să păstreze și cum aleg să le descrie determină în mod direct cine și ce este ținut minte și cine și ce nu este ținut minte. Aceste determinări au implicații epistemologice și etice profunde.

Ceea ce este ținut minte este, de asemenea, afectat de factori care nu sunt sub controlul arhiviștilor. Printre aceștia se numără pierderea accidentală a documentelor, dispersarea seturilor de documente și distrugerea sau alterarea intenționată a documentelor.

Descrierea rolului arhivelor și al arhiviștilor în selectarea documentelor care sunt păstrate și în descrierea documentelor reprezintă un context important pentru înțelegerea și interpretarea documentelor.

Din ce în ce mai mult, arhiviștii observă, de asemenea, că perspectiva arhivistică este doar una dintre multele perspective posibile care pot fi utilizate în înțelegerea documentelor, că ei înșiși își desfășoară activitatea într-un anumit context istoric (cultural, social, material), că judecățile și actele lor sunt modelate și influențate de contextele în care trăiesc și lucrează.

În același timp, arhiviștii observă din ce în ce mai des că acele contexte în care apar documentele și în care acestea există de-a lungul timpului sunt în mod ireductibil dinamice și complexe.

Luate împreună, cele două observații duc la concluzia că descrierea arhivistică nu este și nu va fi niciodată perfectă, dar ele evidențiază și provocarea de a o face mai bună, de a o îmbunătăți, de a face posibilă exprimarea mai completă a complexității contextului și a contextelor, de a face explicite diferitele roluri ale administratorilor de documente și ale arhiviștilor în selectarea și formarea memoriei și de a fi conciliant cu perspectivele și valorile celorlalți.

Prin urmare, atunci când RiC-CM vorbește despre "context", este vorba despre natura stratificată, dinamică și adesea interconectată a acestor factori care captează acest spirit.

8 Rolul descrierii documentelor

Descrierea documentelor servește trei obiective esențiale:

- Administrarea documentelor
- Păstrarea documentelor
- Folosirea și refolosirea continuă a documentelor

8.1 Administrarea documentelor

În timp ce informațiile consemnate, create în contextul vieții și muncii oamenilor, servesc mai multor scopuri, una dintre funcțiile lor esențiale este aceea de a extinde limitele memoriei umane, de a fi un martor durabil al evenimentelor și activităților. Pe măsură ce documentele se înmulțesc, păstrarea lor și localizarea lor atunci când este nevoie devine ea însăși o provocare pentru memoria umană. Administrarea documentelor implică o combinație interrelaționată de tehnici fizice și intelectuale¹⁰. În cazul documentelor analogice, acestea sunt depozitate în mod obișnuit într-o manieră ierarhică sistematică care reflectă funcțiile, activitățile sau tranzacțiile pe care le facilitează și le documentează, combinată cu utilizarea etichetelor și a altor metadate pentru a facilita stocarea, recuperarea și utilizarea continuă a documentelor. Pentru documentele digitale, sistemele de fișiere mediază stocarea fișierelor digitale, utilizând cel mai adesea o structură ierarhică de directoare care este un analog al stocării ierarhice a dosarelor fizice, inclusiv utilizarea etichetelor de directoare și de dosare și a altor metadate.

Cu toate acestea, pentru a stabili controlul intelectual asupra documentelor și pentru a facilita, localiza, identifica, extrage și utiliza aceste documente, este necesar să se suplimenteze metadatele primare asociate cu administrarea fizică sau digitală a documentelor cu o descriere suplimentară a contextelor.

8.2 Păstrarea documentelor

Păstrarea documentelor are multiple fațete. În cazul documentelor analogice, aceasta implică depozitarea documentelor în medii care reduc riscurile fizice și întreținerea continuă a documentelor care au suferit daune sau sunt în pericol. Provocarea devine mult mai complexă în cazul documentelor digitale, deoarece suportul, formatul de codificare, dispozitivul și metoda de mediere trebuie gestionate cu atenție și în mod persistent pentru a conserva documentele. Atât pentru documentele analogice, cât și pentru cele digitale, autenticitatea și integritatea documentelor trebuie să fie protejate. O astfel de protejare, pe lângă administrarea fizică a documentelor ca atare, implică, de asemenea, păstrarea contextului în care au fost create, acumulate, păstrate și utilizate documentele, prin descrierea acestuia pe baza dovezilor disponibile.

Documentele nu apar în mod izolat, ci în cadrul unui context și, în acest context, în relație unele cu altele și cu persoanele care le creează, le utilizează și le păstrează. Astfel, documentele nu pot fi înțelese în mod izolat de contextul social-documentar în care apar. Documentarea contextului prin descrierea acestuia este esențială pentru păstrarea documentelor. Acest lucru evidențiază o tensiune fundamentală în practica arhivistică. Pe de o parte, documentele sunt mărturii, iar menținerea și asigurarea integrității și autenticității documentelor ca mărturii conduce la o concentrare necesară asupra fixității și menținerii fixității informației. Pe de altă parte, documentele iau naștere și există în timp în medii dinamice, iar documentarea cât mai completă

¹⁰ Cook, T. (1992). *The Concept of Archival Fonds: Theory, Description and Provenance in the Post-Custodial Era*. In *The Archival fonds: from theory to practice* (pp. 31-86).

a originilor complexe și a istoriei continue este esențială atât pentru evaluarea calității probatorii a documentelor, cât și pentru înțelegerea acestora.

8.3 Folosirea și re folosirea continuă a documentelor

Descrierea creată pentru a facilita administrarea și păstrarea servește, de asemenea, celor interesați de documente ca martori ai activităților de viață și de muncă, ai oamenilor, ai evenimentelor naturale și umane, ai lucrurilor făcute, studiate, realizate și multe altele. Orice și orice poate face obiectul unor documente. Pentru persoanele care doresc să utilizeze documentele ca mărturii în scopuri științifice, comerciale, personale sau de altă natură, descrierea facilitează descoperirea, localizarea, identificarea, recuperarea, evaluarea și înțelegerea acestora. O astfel de utilizare și reutilizare continuă a documentelor devine parte a istoriei documentelor; le recontextualizează¹¹. Utilizarea și reutilizarea generează alte documente, extinzând astfel rețeaua social-documentară.

¹¹ McKemmish, S. (1994). *Are Records Ever Actual?* In S. McKemmish, & M. Piggott, *Records Continuum: Ian Maclean and Australian Archives First Fifty Years*. <https://doi.org/10.4225/03/57D77D8E72B71><accessed 20211016>